

TUTORING IN OPEN EDUCATION IN UKRAINE AS A FACTOR OF DEMOCRATIZATION

ТЮТОРИНГ У ВІДКРИТІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Nataliia Nepiyra / Наталія Непийра

ORCID: 0000-0001-5347-4574

PhD Student at the Department of Philosophy
and Adult Education, Central Institute of Postgraduate Education,
State University of Education Management;

Senior Lecturer at the Department of English Language,
аспірантка кафедри філософії та освіти дорослих

Центрального інституту післядипломної освіти

Державного університету управління освітою;

старша викладачка кафедри англійської мови

State University of Information and Communication Technologies

Kyiv, Ukraine, Solomyanska St., 7, 03110

Державного університету інформаційних і комунікаційних технологій
м. Київ, вул. Солом'янська, 7, 03110

Abstract The article provides a theoretical substantiation of tutoring as a pedagogical practice and a mechanism for the democratization of higher education in Ukraine in the context of open education. The study highlights the relevance of rethinking the role of the university teacher as a tutor under the conditions of war, post-war reconstruction, and the digital and democratic transformation of the Ukrainian education system.

The problem is defined in terms of the lack of institutionalized preparation of university teachers for tutoring functions and the insufficient integration of democratic values into open education practices. A review of the scientific literature reveals a gap between the development of tutor competences and their application in civic education. Ukrainian and international scholarly approaches (Levine, Hoggan, Westheimer, Willinsky) are analyzed, pointing to tutoring as a promising method for fostering civic identity, responsibility, and participatory skills.

The aim of the article is to conceptualize tutor competences as a factor in the sustainable development of democracy through education. The author proposes a model of tutor competences that includes dialogicity, ethics, facilitation, empathy, and reflexivity. These components are argued to be not only pedagogical tools but also democratic practices in action.

The article explores the potential of tutoring to support student autonomy, participatory decision-making, and democratic learning environments. Theoretical analysis is combined with recommendations for educational policy and practice, including the institutionalization of tutoring, the development of training programs for educators, and its integration into post-war recovery strategies in Ukraine.

In conclusion, tutoring is presented as an educational and civic mechanism that facilitates individual growth and democratic engagement in the university space. The development of tutor competences is seen as crucial for Ukraine's educational reform, social renewal, and alignment with European democratic standards.

Keywords: tutoring; tutor competences; democratization of education; open education; civic engagement; higher education in Ukraine; pedagogical interaction.

Вступ

У контексті трансформацій українського суспільства, зумовлених як внутрішніми реформами, так і викликами повномасштабної війни, особливої актуальності набуває переосмислення ролі освіти як простору формування демократичної культури, громадянської свідомості та стійких соціальних зв'язків. Вища освіта, зокрема, постає не лише як інструмент підготовки фахівців, а як середовище, в якому відбувається становлення особистості як активного суб'єкта демократичного суспільства.

У цьому контексті відкритість освіти набуває багатовимірного значення — як відкритість до нових форматів навчання, до різноманіття, до діалогу і співтворення. Проте ефективне впровадження відкритої освіти вимагає переорієнтації педагогічної взаємодії з авторитарно-трансляційної моделі до суб'єктно-партнерської. Саме тут постає потреба в педагогічній фігурі, здатній супроводжувати студента на шляху особистісного, інтелектуального й громадянського зростання — тьютора.

Тьюторство як освітня практика, широко поширена у країнах з усталеними демократичними традиціями, в Україні лише починає інституціоналізуватись. У той же час, дослідження феномену тьюторства у вищій освіті України може мати не лише педагогічне, а й соціокультурне значення — як внесок у процес демократизації освітнього простору. Адже, як зазначає Т. Hoggan-Kloubert: «human dignity posits ... the right to participate, to engage with others, to belong to an organized community, and to make decisions within and for it. It is dignity, therefore, that fuels democratic activity» [11. 30].

1. Постановка проблеми

Сучасні трансформації у сфері вищої освіти України, зумовлені війною, цифровізацією, посиленням процесів глобалізації та суспільно-політичними викликами, актуалізують потребу в переосмисленні ролі викладача у контексті відкритої освіти та демократичного розвитку. Як зазначила Людмила Ніколенко у колективній монографії «Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти»: «Сучасний

етап розвитку системи вищої освіти в Україні можна характеризувати як етап становлення на всіх її рівнях компетентнісно орієнтованої парадигми, котра ґрунтується на студентоцентрованому підході і спрямована на інтеграцію в єдиний європейський освітній простір. Практика життя у відкритому інформаційному суспільстві вимагає від особистості прояву здатностей нового рівня, які могли б забезпечити її ефективне функціонування за будь-яких динамічних змін.» [1. 8]. У цьому контексті ключовими поняттями виступають тьюторські компетентності, які розуміються як сукупність професійних, комунікативних, етичних і фасилітативних умінь і якостей, що забезпечують ефективний індивідуалізований супровід освітньої траєкторії здобувача освіти; відкрита освіта як доступна, гнучка та персоналізована система освітніх можливостей; а також сталий розвиток демократії, який передбачає цілісне поєднання освіти, участі громадян, культури діалогу, прав людини та соціальної справедливості.

Розвиток відкритої освіти, особливо у контексті післявоєнного відновлення, є важливим інструментом підтримки громадянської участі, формування критичного мислення, зміцнення довіри до демократичних інститутів. У цьому процесі викладач не може залишатися лише транслятором знань – він має виступати в ролі тьютора, здатного супроводжувати особистісний і професійний розвиток здобувача освіти, підтримувати його автономність і відповідальність у навчанні. Уляна Папран у своїй роботі коментує це наступним чином: «Освіта як результат навчання аналізується у двох аспектах: перший – це результат системи, що конкретизується у формі визначеного стандарту; другий – як індивідуальний результат особи, яка здобувала знання у певній освітній системі.» [2. 49].

В умовах посилення запиту на індивідуалізацію навчання, зростання значущості громадянських компетентностей, зокрема в контексті воєнного та поствоєнного досвіду України, постає необхідність цілеспрямованого формування тьюторських компетентностей викладачів університетів. Такі компетентності не лише сприяють якості навчального процесу, а й створюють умови для реалізації демократичних цінностей через освіту: підтримку

суб'єктності здобувача, залучення до прийняття рішень, розвиток критичного мислення та комунікативної культури.

Таким чином, формування тьюторських компетентностей викладачів розглядається як важлива передумова сталого розвитку демократії в Україні, що реалізується через відкриту освіту як інструмент суспільної трансформації.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика тьюторства як окремого напрямку в освіті активно розвивається впродовж останнього десятиліття, набуваючи особливої актуальності в контексті відкритої освіти та розвитку суб'єктності здобувачів. У сучасних дослідженнях (І. Т. Калугіна, 2021; О. В. Глазунова, 2020; N. Hockly, 2022;) тьюторство розглядається як форма педагогічної взаємодії, яка передбачає індивідуалізацію навчального процесу, фасилітацію освітніх траєкторій, розвиток автономності та відповідальності в навчанні. Автори акцентують увагу на тому, що саме тьюторські компетентності дозволяють викладачу ефективно адаптуватися до змінних умов освітнього середовища, зокрема в умовах цифрової трансформації та розширення доступу до навчання. [3], [4], [5].

У працях українських науковців (Н. Дем'яненко, 2022; І. Мельничук, 2023; Т. Стукало, 2020) акцентується на ролі тьюторства у трансформації ролі викладача в університетській освіті та необхідності цілеспрямованого формування відповідних професійних компетентностей. [6], [8]. Проте, у більшості досліджень тьюторські функції розглядаються переважно з точки зору організації навчального процесу, а не як інструмент демократизації освіти.

У межах проблематики формування громадянських компетентностей вагомий внесок зробили Peter Levine (2022) та Tetyana Hoggan-Kloubert і Chad Hoggan (2023), які розглядають освіту як ключовий механізм демократичного залучення та трансформації суспільства. У книзі "What Should We Do?" Особливої уваги заслуговує підхід Пітера Левіна (P. Levine), який розглядає демократичну освіту не лише як засіб формування критичного мислення, а як процес виховання морально відповідального громадянина, здатного до дії в умовах складних соціальних трансформацій. Він наголошує, що «громадянська

освіта, гідна свого імені, повинна готувати студентів до морального судження, критичного мислення та політичної участі. Вона має навчати їх дискутувати з тими, хто дотримується протилежних поглядів, спільно вирішувати суспільні проблеми та нести відповідальність за свої громади» [9. 2]. У цьому контексті Левін акцентує на «процесуальному» аспекті демократії, підкреслюючи, що «демократія — це не лише голосування чи державне управління; це спосіб життя, який вимагає громадянської залученості, співпраці та деліберації» [9. 5]. Ці положення безпосередньо корелюють із тьюторськими підходами в освіті, які підтримують індивідуальну рефлексію, самостійність мислення та розвиток громадянських компетентностей через діалог і персоналізовану підтримку.

У праці "A Principle-centered Approach to Adult Civic Learning", Т. Hoggan-Kloubert і С. Hoggan розробляють концепцію принципово орієнтованого підходу до громадянського навчання дорослих, яка акцентує на етичних, ідентифікаційних та трансформаційних вимірах освіти. Автори зазначають: "Our premise is that adult civic learning must address the ethical, identity-related, and transformational dimensions of civic engagement, helping people to become the kind of individuals who can and will participate in healthy democratic societies" [11. 87]. Вони наголошують, що громадянське навчання дорослих має сприяти не лише засвоєнню знань і навичок, але й глибокій переорієнтації особистості — зміні її ідентичності та морального ставлення до суспільства. Цей підхід може бути ефективно адаптований до тьюторських стратегій, у яких особлива увага приділяється підтримці критичної самосвідомості, емпатії та рефлексивного осмислення особистого досвіду.

Професор Університету Оттави, автор книги *What Kind of Citizen: Educating Our Children for the Common Good* (2015, 2024). У своїх дослідженнях він аналізує, як освіта формує громадянську ідентичність та сприяє розвитку демократичних цінностей, підкреслюючи важливість критичного мислення та активної участі в суспільному житті.

Канадський освітній діяч, J. Willinsky, професор Стенфордського університету, засновник проекту Public Knowledge Project. У своїй книзі *The*

Access Principle він обґрунтовує необхідність відкритого доступу до наукових знань як засобу підтримки демократичного суспільства та забезпечення рівного доступу до інформації. [12].

Попри численні напрацювання, залишається недостатньо дослідженим взаємозв'язок між розвитком тьюторських компетентностей викладачів університетів, відкритою освітою та формуванням демократичної культури. Переважна частина досліджень зосереджується на технічних аспектах відкритої освіти або на політичних інтерпретаціях громадянської освіти, залишаючи поза увагою педагогічні моделі, що інтегрують ці виміри в університетське середовище. Таким чином, існує потреба у дослідженні тьюторства як інструменту формування громадянських компетентностей через відкриту освіту, з урахуванням українського контексту трансформацій та викликів.

3. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Попри зростання уваги до тьюторських практик у вищій освіті та визнання їхньої ролі у підтримці індивідуального освітнього маршруту й рефлексивного мислення, в українському академічному середовищі й досі відсутня цілісна система підготовки викладачів до виконання функцій тьютора. Наявні ініціативи переважно фрагментарні, не мають сталого методологічного підґрунтя та не інтегрують демократичні цінності як основоположну складову професійної ролі тьютора.

Окремим викликом залишається неінтегрованість принципово орієнтованого підходу (Hoggan-Kloubert & Hoggan, 2022), що передбачає глибоку трансформацію особистості та її громадянської позиції, до практик формування громадянських компетентностей в університетському середовищі. Як зазначають автори, «civic learning involves transformation of identity and meaning perspectives so that people come to see themselves as citizens who can and should act in the world» [11. 3]. Цей підхід, незважаючи на свій потенціал у справі демократичного оновлення суспільства через освіту, не знайшов належного відображення в освітніх програмах підготовки викладачів.

Крім того, роль тьюторства як механізму сталого демократичного розвитку України в умовах війни, соціальних трансформацій і поступу до європейських стандартів освіти залишається недостатньо концептуалізованою. Не сформульовано теоретичних моделей, що поєднують функції тьютора з формуванням громадянської активності, відповідальності та етичної позиції студента як майбутнього члена демократичного суспільства. Це створює потребу в міждисциплінарному переосмисленні ролі тьюторства в контексті відкритої освіти та трансформації громадянської освіти в Україні.

4. Формулювання цілей статті

У контексті трансформаційних змін в українській системі вищої освіти, зумовлених як внутрішніми потребами демократичного розвитку, так і зовнішніми викликами (зокрема війною, цифровізацією та європейською інтеграцією), особливої актуальності набуває осмислення ролі тьютора як агента демократичних змін в освітньому середовищі.

Метою цієї статті є теоретичне обґрунтування і аналіз процесу формування тьюторських компетентностей викладачів університетів як чинника сталого розвитку демократії через відкриту освіту. Це дослідження спрямоване на виявлення потенціалу тьюторської діяльності в контексті розбудови громадянського суспільства, підтримки індивідуалізованого навчання та формування відповідального громадянина.

Завдання статті:

1. Визначити сутність тьюторських компетентностей та окреслити їхню роль у демократичному освітньому процесі.
2. Проаналізувати взаємозв'язок між відкритою освітою та формуванням громадянських компетентностей як основи демократичної культури.
3. Дослідити можливості і перспективи формування тьюторських компетентностей у системі підвищення кваліфікації викладачів в умовах відкритої освіти.

4. Запропонувати концептуальну модель тьюторської підтримки у відкритій освіті як інструменту демократизації університетського середовища та суспільства в цілому.

5. Виклад основного матеріалу дослідження

5.1. Теоретичне підґрунтя

Парадигма відкритої освіти Відкрита освіта розглядається сучасними дослідниками як інклюзивна, гнучка та демократична модель організації навчання, що спрямована на забезпечення вільного доступу до знань, розширення можливостей для самореалізації, а також на підтримку соціальної рівності. Так, Ірина Кулага у своїй роботі «Формування єдиного відкритого освітнього простору як провідна тенденція розвитку сучасної системи освіти» зазначає наступне: «Новим принципом освіти стає управління знаннями, а новими технологіями - формалізація створення знань, передача та поширення знань та доступу до знань і контролю знань. Саме тому, рівноправний доступ до таких технологій слід забезпечити на усіх рівнях системи освіти. З цією метою створюються спеціалізовані освітні структури відкритого типу.» [3]. У фокусі відкритої освіти – не лише технологічні аспекти (MOOC, OER, цифрові платформи), але й ціннісні: створення умов для індивідуалізованих освітніх траєкторій, підтримка автономії особистості, посилення її громадянської активності. В умовах демократичного розвитку відкритість освіти стає інструментом участі, діалогу та співтворення знань.

Громадянські компетентності та демократія в освіті. Розуміння громадянських компетентностей у XXI столітті виходить далеко за межі знання про інститути влади чи участь у виборах. Як зазначає Р. Levine, демократична освіта повинна формувати не лише критично мислячого, але й відповідального громадянина, здатного до морального вибору та дій у складних соціальних обставинах. Він підкреслює важливість процесуального аспекту демократії, тобто «залучення до колективного прийняття рішень, вкоріненого в гідності та рівності кожного, через діалог, взаєморозуміння й спільну дію» (“democracy as

engagement in collective decision-making rooted in the dignity and equality of all people, involving dialogue, mutual understanding, and joint action”, [9. 21-22].

Т. Hoggan-Kloubert і С. Hoggan пропонують принципово орієнтований підхід до громадянського навчання дорослих, у якому ключовими виступають етичні, ідентифікаційні та трансформаційні виміри. На їхню думку, формування громадянських компетентностей має спиратися не лише на знання й навички, а передусім на глибоку внутрішню переорієнтацію особистості. Вони пишуть: *«Civic learning, then, should foster moral orientation and a civic identity that encourages people to act on the basis of their internal convictions, even in the face of adversity»* [11. 38]. Таке навчання, орієнтоване на особистісне перетворення, створює підґрунтя для стійкої участі в демократичному суспільстві

Тьюторинг як форма педагогічного супроводу. У цьому контексті тьюторинг виступає важливою педагогічною практикою, яка сприяє персоналізації навчання, розвитку критичного мислення, автономії та діалогу. Міхаель Гемпель, Штефані Вімер та Аніта Зекира у посібнику «Якісне тьюторство» Зазначають наступне: «Тьюторство – це додаткова опора, що доповнює основний навчальний процес» [15. 3]. Тьютор виконує роль фасилітатора освітнього шляху здобувача освіти, підтримуючи його в постановці цілей, рефлексії над власним досвідом, прийнятті рішень. В роботі Joe Llerena-Izquierdo «University Research Tutoring in A Formative and Preventive Environment» про тьютора говориться: «The tutor is the invaluable traveling companion in an academic, research and administrative training option, within an institution of higher education, is who dissipates any adverse situation that prevents the student from fainting in any difficulty during the chosen learning process, being the enthusiastic defender, optimistic and charismatic from the point of view of knowing how to guide with the heart», тобто, називають тьютора безцінним супутником у подорожах під час академічного, дослідницького та адміністративного навчання у вищому навчальному закладі. Він розсіює будь-які несприятливі ситуації, запобігаючи непритомності студента в будь-яких труднощах під час обраного навчального процесу, будучи ентузіазмом-захисником, оптимістом та

харизматичним з точки зору вміння керувати від серця. [15. 3]. Такий підхід особливо значущий у відкритому навчанні, де студент сам несе відповідальність за темп, зміст і формат здобуття знань. У цьому значенні тьюторинг стає не лише інструментом індивідуальної підтримки, а й умовою демократизації освітнього середовища, оскільки формує горизонтальні взаємини, довіру, визнання права на іншу точку зору. У своїй роботі «Зарубіжний досвід онлайн тьюторингу в системі середньої освіти» Тетяна Швець говорить про це наступне: «Актуальність тьюторингу обумовлена сучасними тенденціями розвитку в освіті: демократизацією, що визначає напрям змін у школі як гуманної, демократичної, особисто орієнтованої» [18. 385].

5.2. Структура тьюторських компетентностей

У контексті сучасної відкритої освіти тьюторські компетентності викладачів університетів виступають ключовим чинником розвитку демократичного, орієнтованого на особистість освітнього середовища. Структура цих компетентностей включає низку компонентів, кожен з яких відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної педагогічної взаємодії. Тетяна Кварцова у своїй роботі «Тьюторська компетентність як складова професійної компетентності майбутнього викладача закладів вищої освіти» трактує тьюторську діяльність викладача як діяльність, що спрямована на побудову та супровід освітньої траєкторії студента, розвиток його сутнісних сил і здібностей, вибір оптимальної стратегії життєвого шляху, сприяє вихованню ініціативи і відповідальності студентів, забезпечує можливості для особистісно-професійного зростання, самовизначення, самореалізації, сприяє оволодінню засобами для саморозвитку, розвитку творчої індивідуальності людини, її духовних потенцій. [17. 88].

Компоненти тьюторських компетентностей:

- **Діалогічність** — здатність до відкритого, рівноправного спілкування з усіма учасниками освітнього процесу, орієнтованого на спільний пошук смислів, підтримку критичного мислення та формування суб'єктності студентів.

- **Етичність** — дотримання принципів поваги, справедливості, доброчесності та відповідальності у тьюторській діяльності, що є основою довіри та партнерства.
- **Фасилітація** — уміння організовувати процеси групової роботи та самостійного навчання студентів таким чином, щоб стимулювати їхню активність, мотивацію та здатність до самоорганізації.
- **Емпатія** — здатність до емоційного резонансу, розуміння почуттів і потреб інших, що сприяє створенню безпечного, підтримувального освітнього середовища.
- **Рефлексивність** — навичка осмислення власного досвіду, педагогічних дій і результатів взаємодії зі студентами, здатність до самооцінки й професійного розвитку.

Особливості формування у викладачів університетів полягають у необхідності переосмислення традиційних ролей викладача — від носія знань до фасилітатора, ментора та партнера у навчанні. Тетяна Кравцова підкреслює: «Оскільки, тьюторство, як специфічний вид педагогічної діяльності поширюється в практиці сучасних закладів вищої освіти, виникає потреба формування тьюторської компетентності майбутніх викладачів.» (87). Ефективне формування тьюторських компетентностей передбачає інтеграцію в освітній процес елементів інноваційної педагогіки, організацію спеціалізованих тренінгів, залучення до практик менторства та взаємонавчання, розвиток культури академічної рефлексії. Важливою умовою є також підтримка з боку університетської адміністрації та створення інституційного середовища, що сприяє педагогічним інноваціям і ціннісним змінам у вищій освіті.

5.3. Зв'язок між тьюторськими компетентностями і демократичними практиками в освіті

Розвиток тьюторських компетентностей у викладачів університетів є не лише інструментом індивідуалізації освітнього процесу, а й потужним засобом впровадження демократичних практик в освіті. Тьюторство, як діяльність, орієнтована на підтримку автономії, співучасті, критичного осмислення досвіду

та розвитку відповідальності, безпосередньо співвідноситься з основоположними демократичними принципами — зокрема, із визнанням гідності, свободи вибору та діалогічної взаємодії.

У сучасному відкритому освітньому середовищі тьютор виступає фасилітатором процесу навчання, створюючи умови для активного залучення здобувачів до прийняття рішень щодо змісту й організації освітньої діяльності. Це безпосередньо пов'язано з принципом автономії, який, за Dupré (2022), є ключовим проявом гідності людини:

“Human dignity is both what defines human beings in their singularity, and what shapes human relationships, and therefore society, in a particular manner” [19. 47].

Тьюторські підходи, засновані на відкритості, повазі до іншості та активному слуханні, формують довірливе освітнє середовище, де підтримується не лише інтелектуальна активність, а й емоційна безпека. У книзі *Learning for Democracy* наголошено:

“Tutoring practices that model respect, openness and active listening mirror democratic values and help develop them in learners” [11. 26].

У межах таких підходів студенти поступово формують навички участі у демократичному житті через практику співпраці, діалогу, спільного вирішення проблем. Це сприяє розвитку не лише когнітивної, а й громадянської суб'єктності. Показовим прикладом є описаний авторами досвід «participatory course design», коли тьютори свідомо делегують частину контролю студентам, адаптуючи навчальні сесії до їхніх запитів і потреб:

“Tutors encouraged learners to bring their own questions, and constructed sessions based on learners’ priorities, which led to a stronger sense of ownership [11. 19].

Таким чином, компоненти тьюторської компетентності — діалогічність, етичність, фасилітація, емпатія та рефлексивність — виступають не лише професійними якостями викладача, а й механізмами реалізації демократичних практик у вищій освіті. Їхнє формування сприяє не лише індивідуальному

навчанню, але й соціальній згуртованості, розвитку активного громадянства і, як наслідок, — сталому утвердженню демократичних цінностей у суспільстві.

5.4. Пропозиції для освітньої політики та практики

Рекомендації щодо впровадження програм розвитку тьюторських компетентностей. У демократичному суспільстві освіта має виконувати не лише функцію передачі знань, а й формувати свідомих, відповідальних і активних громадян. Розвиток тьюторських компетентностей викладачів університетів сприяє реалізації цих завдань, адже тьюторство передбачає індивідуальний підхід, партнерські відносини між викладачем і здобувачем освіти, підтримку автономії та суб'єктності студента. В умовах відкритої освіти, яка значною мірою спирається на самостійність і самоорганізацію, саме тьюторський супровід здатен створити умови для формування громадянських компетентностей, критичного мислення, навичок співучасті та демократичного діалогу. Рекомендується на національному рівні запровадити програми професійного розвитку викладачів із фокусом на тьюторські функції як засіб демократизації освітніх практик і поглиблення громадянської освіти.

Інституціоналізація ролі тьютора в системі вищої освіти. Інституційне закріплення ролі тьютора в університетській системі є необхідною умовою для сталого впровадження демократично орієнтованої відкритої освіти. Тьюторинг виступає посередником між академічною свободою студента та його відповідальністю за освітню траєкторію, сприяючи розвитку внутрішньої мотивації до навчання, включення до академічної спільноти та підготовки до свідомого громадянства. Законодавче та нормативне визнання тьюторської діяльності дозволить формалізувати ці функції, закріпити їх у посадових обов'язках, забезпечити підготовку тьюторів як окремої категорії педагогічних працівників. Такий підхід відповідатиме європейським тенденціям демократизації освіти та розвитку інклюзивних академічних середовищ.

Значення тьюторингу у післявоєнній відбудові суспільства. У післявоєнний період для України надзвичайно важливим є формування відповідального громадянства, відновлення довіри до соціальних інституцій і

розвиток культури участі. Тьюторинг, як особистісно-орієнтована і водночас громадянськи спрямована освітня практика, може відіграти ключову роль у трансформації освітнього середовища та суспільства загалом. Через індивідуальний супровід, етичний діалог і підтримку самореалізації, тьютор сприяє включенню кожного студента в демократичні процеси, відновленню суб'єктності, формуванню цінностей солідарності, гідності та відповідальності. Відповідно, тьюторські практики мають стати одним із інструментів державної стратегії людського розвитку, що інтегрує освітні, соціальні та демократичні цілі післявоєнної відбудови України.

6. Висновки

Основні результати і новизна дослідження. У дослідженні теоретично обґрунтовано тьюторські компетентності як ключовий компонент підготовки викладача університету до роботи в умовах відкритої освіти, зорієнтованої на демократичні цінності. Наукова новизна полягає у визначенні тьюторства як механізму, що дозволяє поєднати педагогічну підтримку, розвиток індивідуального потенціалу здобувача освіти й утвердження гуманістичних принципів взаємодії.

Зокрема, було показано, що тьюторські компетентності забезпечують реалізацію таких принципів, як автономія, рівність, критичне мислення та залучення до спільнот. Як зазначають Hoggan & Kloubert: *“the inclusion of civic dignity underscores the importance of active political engagement as a fundamental component of human dignity”* (2022, p. 30) — активна громадянська залученість, підтримувана тьюторськими практиками, є не лише педагогічною метою, а й основою демократичного суспільства.

Визначення тьюторства як механізму демократизації вищої освіти. У дослідженні тьюторство розглянуто як засіб демократизації відкритої освіти в Україні. Тьюторська діяльність формує культуру партнерства між викладачем і студентом, сприяє розвитку суб'єктності студента та його участі у прийнятті освітніх рішень. У цьому аспекті, вона відповідає визначенню демократії як

способу співіснування, у якому кожен має право бути співтворцем спільного простору.

Як наголошує Levine: “You want to be a co-creator of the human world... the good citizen must ask, “What should we do?” [9. 2]. Це запитання є сутнісним для тьюторської взаємодії в освітньому середовищі, яке передбачає діалог, рефлексію і спільне прийняття рішень — усе це є основами партисипативної демократії.

У контексті відкритої освіти в Україні, тьюторство стає засобом подолання вертикальних моделей взаємодії, які історично панували у вищій школі. Як зазначають Hoggan & Kloubert: “Democracy ... is the only social and political system that respects human dignity by recognizing that every person has the right to co-shape their own shared social and political worlds” [11. 30]. Отже, демократизація освіти в Україні через тьюторство є не лише педагогічним, а й соціально-політичним завданням, що відповідає європейському вектору розвитку країни.

Перспективи подальших досліджень Перспективи подальших наукових розвідок полягають у проведенні емпіричних досліджень ефективності впровадження тьюторської моделі в українських університетах, а також розробці освітніх програм професійного розвитку викладачів з акцентом на розвиток тьюторських компетентностей.

Особливої уваги заслуговує оцінка впливу тьюторства на громадянську позицію здобувачів освіти. Це дозволяє інтерпретувати тьюторську діяльність як умову реалізації «учасницької гідності» в освітньому процесі, яка забезпечує не лише академічний, а й ціннісний розвиток студентів.

У межах українського суспільства, що перебуває у фазі посттравматичної трансформації після війни, тьюторство може відігравати роль психосоціальної підтримки, яка водночас зміцнює здатність до відповідального громадянства, діалогу і солідарності. Тобто, тьютор не лише навчає, а й відновлює, формує суб'єкта демократії.

Література

[1] Л. І. Нічуговська, Л. М. Ніколенко та ін., *Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти*, уклад. А. О. Криворотько, Дніпро, Україна: Видавець Біла К. О., 2022.

[2] У. М. Парпан, "Правова природа вищої освіти в Україні: теоретико-правовий вимір", дис. д-ра юрид. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1689/dysertaciyanazdobuttyanaukovogostupenyadoktorayurydychnyh naukparpanulyany myhaylivny.pdf>

[3] Т. В. Калугіна, "Сутнісна характеристика понять 'розвиток' і 'саморозвиток' педагога в умовах модернізації української освіти", *Вісник ЧНПУ. Серія: Педагогічні науки*, вип. 151(2), с. 27–31, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151\(2\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151(2)__8)

[4] O. Glazunova, N. V. Morze, and E. Smyrnova-Trybulska, "Design of a university learning environment for SMART education", *Anthology on Preparing School Administrators to Lead*, 2021.

[5] N. Hockly, "Artificial intelligence in English language teaching: The good, the bad and the ugly", *RELC Journal*, 2023. doi:10.1177/00336882231155863

[6] Н. М. Дем'яненко, "Тьюторство як професія та інструмент індивідуального супроводу в освіті", 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=o_3DJiIAAAAJ&citation_for_view=o_3DJiIAAAAJ:bFI3QPDxJZMC

[7] О. М. Близнюкова, Л. Я. Галушко, І. Я. Мельничук, "Прийняття управлінських рішень як процес: можливості застосування фасилітації", *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2022. [Електронний ресурс]. Доступно: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=h mz9kEQAAAAAJ&citation_for_view=h mz9kEQAAAAAJ:Wp0gIr-vW9MC

[8] N. Stukalo and M. Lytvyn, "Towards sustainable development through higher education quality assurance", *Education Sciences*, 2021. doi:10.3390/educsci11010002

[9] P. Levine, *What Should We Do? A Theory of Civic Life*. New York, NY, USA: Oxford University Press, 2022. doi:10.1093/oso/9780197570494.001.0001

[10] C. Hoggan, T. Hoggan-Kloubert, and others, "Living Democracy: Social Structures that Promote Civic Learning", *RELC Journal*, vol. 5, no. 1, pp. 402–409, 2024. doi:10.1177/10451595221149765

[11] T. Hoggan-Kloubert and C. Hoggan, "A principle-centered approach to adult civic learning", in M. Milana, P. Civis, M. Field (Eds.), *Learning for democracy: A section for ICSLD*, pp. 85–88, 2022.

[12] J. Willinsky, *The Access Principle: The Case for Open Access to Research and Scholarship*, Cambridge, MA, USA: MIT Press, 2005. ISBN: 0-262-23242-1

[13] J. Westheimer, *What Kind of Citizen?*, New York, NY, USA: Teachers College Press, 2024.

[14] І. Кулага, "Формування єдиного відкритого освітнього простору як провідна тенденція розвитку сучасної системи освіти", 2022.

[15] М. Гемпель, Ш. Вімер, А. Зекира, *Якісне тьюторство – посібник для викладачів та керівників*, пер. з нім. Я. Іваненко, Київ, Україна: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017.

[16] "Human dignity and democracy in Europe". Edited by Daniel Bedford, Senior Lecturer, Portsmouth Law School, University of Portsmouth, Catherine Dupré, Associate Professor, Law School, University of Exeter, UK, Gábor Halmai, Professor of Comparative Constitutional Law, Law Department, European University Institute, Florence, Italy and Panos Kapotas, Senior Lecturer, Portsmouth Law School, University of Portsmouth, UK. ISBN: 978 1 78990 283 9. Extent: 288 pp. Publication Date: 2022

[17] Т. О. Кравцова, "Тьюторська компетентність як складова професійної компетентності майбутнього викладача закладів вищої освіти", *Серія: Педагогічні науки*, вип. 182, 2019. doi:10.36550/2415-7988.2019.182.18

[18] Т. Швець, "Формування єдиного відкритого освітнього простору: європейський досвід і трансформація", *Педагогічні науки*, №58(2), 2023. doi:10.24919/2308-4863/58-2-55

[19] C. Dupré, "Human dignity and democracy in Europe: commitments, connections and red lines", in D. Bedford, C. Dupré, G. Halmai, P. Kapotas (Eds.), *Human Dignity and Democracy in Europe*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2022, pp. 36–59. doi:10.4337/9781789902846.00006

Анотація У статті теоретично обґрунтовано тьюторство як педагогічну практику та механізм демократизації вищої освіти в Україні в умовах відкритої освіти. Висвітлено актуальність переосмислення ролі викладача університету як тьютора в контексті війни, післявоєнної відбудови, цифрової та демократичної трансформації української системи освіти.

Проблема дослідження визначена як відсутність інституціоналізованої підготовки викладачів до тьюторських функцій та недостатня інтеграція демократичних цінностей у практики відкритої освіти. Аналіз наукової літератури засвідчив наявність розриву між розвитком тьюторських компетентностей і їх застосуванням у громадянській освіті. Огляд українських та зарубіжних наукових підходів (Левін, Хогган, Вестгаймер, Віллінські) вказує на тьюторство як перспективний засіб формування громадянської ідентичності, відповідальності та навичок участі.

Метою статті є концептуалізація тьюторських компетентностей як чинника сталого розвитку демократії через освіту. Авторкою запропоновано модель тьюторських компетентностей, що включає діалогічність, етичність, фасилітацію, емпатію та рефлексивність. Стверджується, що ці компоненти є не лише педагогічними інструментами, а й формами реалізації демократичних практик.

У статті розкрито потенціал тьюторства як засобу підтримки автономії студентів, їхньої участі у прийнятті рішень та створення демократичного освітнього середовища. Теоретичний аналіз поєднано з практичними рекомендаціями для освітньої політики, зокрема щодо інституціоналізації тьюторства, розробки програм підготовки викладачів і інтеграції тьюторської підтримки в стратегії післявоєнного відновлення України.

У підсумку, тьюторство розглядається як освітній і громадянський механізм, що сприяє особистісному розвитку та демократичному залученню в університетському просторі. Розвиток тьюторських компетентностей визначається як важлива умова освітньої реформи, суспільного оновлення та наближення України до європейських демократичних стандартів.

Ключові слова: тьюторство, тьюторські компетентності, демократизація освіти, відкрита освіта, громадянська залученість, вища освіта України, педагогічна взаємодія.